

Μέρη της λέξης: **ρίζα, θέμα, προσφύματα** [**προθήματα, επιθήματα, ενθήματα**]

Ελεύθερα – δεσμευμένα – απελεύθερα μορφήματα

Μόρφημα – Μορφές. Προσδιορισμός **βασικού τύπου** και **αλλομόρφων**
(**συμπληρωματική κατανομή**)

Μορφολογική τυπολογία γλωσσών: **αναλυτικές – συνθετικές** [**συγκολλητικές – κλιτ(ικ)ές**] γλώσσες

Μορφοφωνολογικοί κανόνες

Κλίση – παραγωγή – σύνθεση. Προσδιορισμός μετατροπών

Ασκήσεις μορφολογίας

1. Προσδιορίστε τα μορφήματα της γλώσσας Congo Swahili (Θ. Παυλίδου, *Επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης*, σ. 61):

ninasema	«μιλάω»	ninasoma	«διαβάζω»
wunasema	«μιλάς»	anasoma	«διαβάζει»
anasema	«μιλάει»	nilisoma	«διάβαζα»
ninaoma	«βλέπω»	alisoma	«διάβαζε» (Παρατ.)
ninapika	«χτυπώ»	nitasoma	«θα διαβάσω»
ninamupika	«τον χτυπώ»	atasoma	«θα διαβάσει»

2. Ρήμα «ράβω». Ελέγξτε την κατανομή των τριών αλλομόρφων /rav-/ , /rap-/ , /raf-/ και προσδιορίστε ποιος είναι ο βασικός τύπος. (Απάντηση: {rav-})
3. Πληθυντικός ονομάτων της αγγλικής. Εξετάστε δεδομένα όπως τα ακόλουθα: /boi-/boiz/, /dog-/dogz/, /kæt-/kæts/, /bʌs-/bʌsəz/, /vɑ:z-/vɑ:zəz/. Προσδιορίστε ποιος είναι ο βασικός τύπος: /-əz/, /-z/ ή /-s/; (Απάντηση: {-z})
4. Εξετάστε τα ακόλουθα δεδομένα από την Τουρκική:

el	«το χέρι»	elleriniz	«τα χέρια σας»
elim	«το χέρι μου»	ev	«το σπίτι»
elimden	«από το χέρι μου»	evden	«από το σπίτι»
elin	«το χέρι σου»	evim	«το σπίτι μου»
eller	«τα χέρια»	evimiz	«το σπίτι μας»
ellerim	«τα χέρια μου»	evler	«τα σπίτια»
ellerimden	«από τα χέρια μου»	evlerim	«τα σπίτια μου»
ellerimiz	«τα χέρια μας»	evlerimiz	«τα σπίτια μας»
ellerin	«τα χέρια σου»		

Με βάση τα δεδομένα αυτά, απαντήστε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

1. Ποιο μόρφημα της Τουρκικής αντιστοιχεί στις παρακάτω σημασίες: «μου» (κτητ.), «μας» (κτητ.), «σου» (κτητ.), «σας» (κτητ.), «από», ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ, ΕΝΙΚΟΣ;

5. Βρείτε δεδομένα της αγγλικής που να δείχνουν ότι το ίδιο επίθημα είναι λιγότερο παραγωγικό με ονόματα.

9. Βρείτε τα μορφήματα (N. Λαπαθιώτης, *BAO, ΓAO, ΔAO*):

Ζινώντας αποβίδονο σαβίνι
κι απονιβώντας ερομιδαλιό,
κουμάνισα το βίρο του λαβίνι
με σάβαλο γιδένι του θαλιό.

Κι ανέδοντας έν' άκονο λαβίνι
που ραδαγοπαλούσε τον αλιό
σινέρωσα τον άβο του ραβίνι
σ' έν' άφαρο δαμένικο ραλιό

Σούβεροδα στ' αλίκοπα σουνέκια·
μέσ' στ' άλινα που δεν εσιβονεί
βαρίλωσα σ' ακίμορα κουνέκια.

Και λαδαμποσαλώνοντας την ονή,
καράμπωσα το βούλινο διράνι,
σαν άλιφο τουνέσι που κιράνει...

10. Το επίθημα που προσκολλάται στο θέμα των λέξεων της πρώτης στήλης έχει δύο μορφές στα ρωσικά. Ποιες είναι; Ποιος μορφοφωνολογικός κανόνας εξηγεί την κατανομή των δύο μορφών; Ποια η σημασία κάθε μορφής; Ποια λέξη παράγεται από το θέμα *apparat-* και τι σημαίνει;

atom	«άτομο»	atomščik	«υποστηρικτής ατομικής ενέργειας»
baraban	«τύμπανο»	barabanščik	«τυμπανιστής»
kalambur	«αστείο»	kalamburščik	«καλαμπουρτζής»
pulemjot	«πολεμικό όπλο»	pulemjotčik	«πολεμιστής» – «χειριστής όπλου»
mebefi	«έπιπλο»	mebefiščik	«επιπλοποιός»
beton	«μπετόν»	betonščik	«μπετατζής»
lom	«σκουπίδι»	lomščik	«σκουπιδιάρης»
derevo	«δέντρο»	derevščik	«τεχνίτης ξύλογλυπτικής»
gazeta	«εφημερίδα»	gazetčik	«εφημεριδοπώλης – δημοσιογράφος»
ljot	«πτήση»	ljotčik	«πτηνό» - «πιλότος»
apparat-	«μηχανή»	;	;

11. Συμπληρώστε τον πίνακα με παραδείγματα παράγωγων λέξεων:

Κατηγοριακή μετατροπή	Παραδείγματα παράγωγων λέξεων
$O \rightarrow P$	κοστούμι $\rightarrow$ κοστουμάρω, γραβάτα $\rightarrow$ γραβατώνω, αρραβώνας $\rightarrow$ αρραβωνιάζω, ...
$P \rightarrow O$	αναλύω $\rightarrow$ αναλυτής, αναπνέω $\rightarrow$ αναπνευστήρας, ...
$E \rightarrow O$	λαϊκός $\rightarrow$ λαϊκούρα, ...
$O \rightarrow E$	...
$P \rightarrow E$	...

<i>Κατηγοριακή μετατροπή</i>	<i>Παραδείγματα παράγωγων λέξεων</i>
$E \rightarrow P$	...
$O \rightarrow O$	...
$P \rightarrow P$	...
$E \rightarrow E$	...

12. Συμπληρώστε τον πίνακα με παραδείγματα σύνθετων λέξεων:

<i>Κατηγοριακή μετατροπή</i>	<i>Παραδείγματα σύνθετων λέξεων</i>
$O + O \rightarrow O$	απογειοπροσγειώσεις, χαρτοφάκελα, τσικλόφουσκα, ...
$E + E \rightarrow E$	ασπρόμαυρος, οπτικοακουστικός, ...
$E + O \rightarrow O$	σαπιοκάραβο, ...
$E + O \rightarrow E$	...
$O + P \rightarrow P$	...
$O + P \rightarrow O$	...
$O + P \rightarrow E$	...
$E + P \rightarrow P$	...
$E + P \rightarrow O$	...
$E + P \rightarrow E$	...
$O + P \rightarrow O$	...
$P + O \rightarrow O$	...
$O + P \rightarrow E$	...
$P + O \rightarrow E$	...